

№ 26 (427)
Ліпень 2012 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

www.bfk.by

У нумары:

☞ **Спадчына: сцэжкамi
продакi –**

стар. 3

☞ **Юбілей класікаў: Колас
на Віцебшчыне –**

стар. 4

☞ **Лёсы: «Няхай жыве
свабода!» –**

стар. 5

Канец чэрвеня – пачатак ліпеня быў багаты на мерапрыемствы, прымеркаваныя да 130-годдзя з дня нараджэння Янкі Купалы. Сярод найбольш маштабных – прысвячэння памяці паэта «Жальбіны» на Вайсковых могілках (28.06), урачыстае ўскладанне кветак да помніка Янку Купалу ў парку каля Дзяржаўнага літаратурнага музея песняра (06.07), рэспубліканскае свята паэзіі, песні і традыцыйных рамёстваў на тэрыторыі філіяла музея «Вязынка» на Маладзечаншчыне (07.07).

Колькі б ні мінула часу з дня трагічнага сыходу з жыцця Янкі Купалы, у гэты пагібельны дзень 28 чэрвеня каля надмагільнага помніка народнаму песняру заўсёды збіраюцца людзі. Сёлета ў 70-я ўгодкі яго смерці было шматлюдна як ніколі. Ганаровую працэсію да Янкі Купалы ўзначаліў намеснік Міністра культуры Тадэвуш Стружэцкі. Літаратары, даследчыкі творчасці паэта, музейныя супрацоўнікі, прадстаўнікі грамадскасці, проста прыхільнікі таленту Янкі Купалы прынеслі яму прыгожыя кветкі як часцінкі сваёй душы ў знак павагі і бясконцай удзячнасці генію беларускай зямлі. Словы Янку Купалу – Чалавеку, Паэту, Грамадзяніну выказалі Тадэвуш Стружэцкі, Алена Ляшковіч, Георгій Марчук, Вячаслаў Рагойша, Навум Гальпяровіч, Уладзімір Мазго, Таццяна Сівец, Хізры Асадулаеў, Анатоль Бутэвіч, Георгій Ляковіч.

У гонар народнага песняра

Бесмяротнае Купалава слова агучыла Галіна Дзягілева. Традыцыйна ўвечары ў Архікафедральным касцёле Найсвяцейшай Панны Марыі адбылася святая імша памяці песняра і яго родных.

Урачыста, з удзелам Дзяржаўнага камернага хору Рэспублікі Беларусь, роты ганаровай варты Мінскага гарнізона і ваеннага аркестра прайшла цырымонія ўскладання кветак ў гонар дня нараджэння Янкі Купалы ў парку каля музея паэта 6 ліпеня. Да помніка быў ускладзены вянок ад Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь, з прывітальным словам ад яго імя выступіў старшыня Рэспубліканскага аргкамітэта па святкаванні 130-годдзя з дня нараджэння народных паэтаў Беларусі Янкі Купалы і Якуба Коласа, намеснік прэм'ер-міністра Рэспублікі Беларусь Анатоль Тозік. Казалі пра Янку Купалу і чыталі яго вершы: міністр культуры Рэспублікі Беларусь Павел Латушка, дырэктар Купалаўскага музея Алена Ляшковіч, народны арыст СССР і Беларусі Генадзь Аўсянікаў, мастацкі кіраўнік тэатра «Зьніч» Галіна Дзягілева, вучні мінскіх школ, пераможцы конкурсу чытальнікаў «3 Купалам у сэрцы», вядомыя журналісты і інш. Песню «Марыся» на му-

зыку Ігара Паліводы праспявала лаўрэат спецыяльнага фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы таленавітай моладзі Інга Кісялёва. Заклучным акордам мерапрыемства стала выкананне «Спадчыны» на музыку Ігара Лучанка Дзяржаўным камерным хорам Рэспублікі Беларусь.

Наступным днём эстафету святкавання 130-годдзя з дня нараджэння Янкі Купалы прыняла гасцінная Маладзечанская зямля. Менавіта тут,

у колішнім маёнтку Вязынка, нарадзіўся Ясь Луцэвіч, будучы народны паэт Беларусі Янка Купала. У вялікай разнастайнай праграме ўрачыстасцяў былі ганаровая сустрэча гасцей свята з хлебам-соллю кіраўніцтвам раёна, ускладанне кветак да помніка Песняру, наведванне абноўленай экспазіцыі музея і іншае, што адбывалася пад Купалавым дэвізам – «3 адною думкаю аб шчасці Беларусі».

Да ўвагі наведнікаў былі разгорнутыя цікавыя экспазі-

цыі, кніжны кірмаш, выстаўкі дзіцячага малюнка «Дзеці Дона малююць Беларусь» і мадэляў самалётаў удзельнікаў конкурсу творчых працаў «Мара». На кірмашы майстроў народных рамёстваў працавалі майстар-класы па ткацтве, вышыўцы, бісерапляценні, вырабе рэчаў з воўны і лялек-абярэгаў.

Сёлетнія мерапрыемствы праходзілі адразу на дзвюх сцэнічных пляцоўках. На галоўнай святочнай сцэне, усталяванай на вялікім лузе недалёка ад «Купалавай крыніцы», ладзілася канцэртная праграма «Малюся я небу, зямлі і прастору...». Уступам да пачатку ўрачыстасцяў стала выкананне Нацыянальным акадэмічным народным хорам Рэспублікі Беларусь імя Г. Цітовіча вакальна-харэаграфічнай кампазіцыі «На Купалаві». Словы Купалавай «Малітвы» і прывітаньня ўдзельнікам свята прагучалі ад міністра культуры Рэспублікі Беларусь Паўла Латушкі. Напрыканцы ён адзначыў, што 130 гадоў Купала жыве з намі і будзе жыць у стагоддзях. Паводле словаў намесніка старшыні Маладзечанскага раённага выканаўчага камітэта Віктара Шчэцкі, у кожнай краіне ёсць свае вяршыні, не пазначаныя на геаграфічнай мапе, але якія ўзвышаюцца і сімвалізуюць веліч і сілу нацыянальнага духу. Янка Купала – наш духоўны скарб, на які арыентуецца беларуская культура і мастацтва, бо галоўная тэма яго творчасці – клопат аб Радзіме...

Вышывальшчыца Вольга Казлова

(Заканчэнне на стар. 6)

Папяровы цуд з далёкай вандроўкі

Напрыканцы чэрвеня ў сталічным Палацы мастацтва Беларускага саюза мастакоў прэзентаваў мемурыяльную выстаўку Вячаслава Дубінкі «Я проста ў далёкай вандроўцы», прысвечаную 70-годдзю з дня нараджэння творцы. Экспазіцыя падрыхтаваная жонкай мастака Таццянай Фёдаравіч – спадарожніцай жыцця, захавальніцай вялікай творчай спадчыны празаіка, мастака, вандроўніка, фатографа і народнага майстра, які пайшоў з жыцця ў 2010 годзе.

Усебакова таленавіты творца з 1965 года захапіўся выцінанкай – амаль забытым у той час на Беларусі відам народнага мастацтва. Паводле словаў Таццяны Фёдаравіч, Вячаслаў заўсёды цікавіўся вытокамі народнага мастацтва. Штуршком да новага для яго накірунку творчасці з’явіліся «сняжынкi» на вокнах і фіранкі ў матулінай хаце. Пачынаў з пераймання, потым стаў рабіць просценкі і правізацыі. Захапленне вытанчанай прыгажосцю папяровых узораў перарасло ў сталую любоў да выцінанкі. З той пары ён ніколі не расставався з нажніцамі.

Працамі Вячаслава Дубінкі аформленыя дзіцячыя кніжкі, зборнік казак, кнігі паэзіі. Спіс яго празаічных твораў «Не плач, душа мая», «Браты святой ночы»,

«Сіндыкат Мані Дулі» папоўніўся арыгінальным аўтарскім альбомам «Выцінанкі», выданы ў 2011 годзе. Выцінанкі Вячаслава Дубінкі захоўваюцца ў музеях Польшчы, Літвы, Расіі, Украіны, упрыгожваюць керамічную аздобу інтэр’ераў метро ў Харкаве.

На адкрыцці выстаўкі ўспамінамі пра творчасць В. Дубінкі падзяліліся мастакі Рыгор Сітніца, Алесь Марачкін, Уладзімір Басалыга. Удзельнікі прэзентацыі выказалі словы падзякі за захаванне архіваў творчых працаў мастака яго жонцы Таццяне. Было адзначана, што чакае свайго адкрыцця і вялікая фатаграфічная спадчына Вячаслава Дубінкі.

З папяровым цудам выцінанкі можна пазнаёміцца да 15 ліпеня.

Наш кар.

Фота Алены ШАЛІМА

Пад час адкрыцця выстаўкі (другая злева жонка мастака Таццяна Фёдаравіч)

Памяці рэжысёра

Дзесяць гадоў таму пайшоў з жыцця Сяргей Фёдаравіч Юркевіч, адданы сын Беларусі, выдатны рэжысёр, кандыдат мастацтвазнаўства, гісторык культуры.

Ён нарадзіўся 21 студзеня 1954 г. у вёсцы Ілава Мядзельскага раёна. Скончыў Ленінградскі дзяржаўны інстытут тэатра, музыкі і кінематаграфіі (1980). Заснавальнік і галоўны рэжысёр Гродзенскага абласнога тэатра лялек, з 1987 г. – галоўны рэжысёр Брэсцкага абласнога тэатра лялек. З 1990-га заснавальнік, мастацкі кіраўнік і рэжысёр-пастаноўшчык Мінскага абласнога тэатра лялек «Батлейка». З 1996 г. – навуковы супрацоўнік Беларускага дзяржаўнага інстытута праблемаў культуры... Паставіў 40 спектакляў для дзяцей і дарослых.

Сяргей Фёдаравіч быў асабіста знаёмы з многімі дзеячамі культуры (у тым ліку з У. Караткевічам). Друкаваўся ў часопісе «Мастацтва», штотыднёвіку «Культура», «Весніку Беларускага інстытута праблем культуры». Ён браў удзел у міжнародных навуковых канферэнцыях па праблемах сучаснай рэжысуры і сцэнаграфіі тэатраў лялек. У 1997 г. выйшла з друку яго кніга «Чароўны свет тэатра лялек».

Гэты чалавек выхаваў цудоўнага сына Дзяніса, які цяпер жыве ў г. Маладзечне. Сяргей Юркевіч пахаваны на Паўночных могілках у Мінску.

З пэўнасцю можна сказаць, што светлая памяць аб гэтым цудоўным чалавеку назаўжды застаецца ў сэрцах тых, хто сустракаўся з ім.

Аляксей ШАЛАХОЎСКІ,
гісторык культуры,
журналіст

Ф.СП-1

Міністэрства сувязі Рэспублікі Беларусь

АБАНЕМЕНТ на газету 63320 (індэкс выдання)

Краязнаўчая газета Колькасць камплектаў

на 20 год па месяцах

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

Куды (паштовы індэкс) (адрас)

Каму (прозвішча, ініцыялы)

ДАСТАВАЧНАЯ КАРТКА на газету 63320 (індэкс выдання)

Краязнаўчая газета

Кошт	падпіскі	руб.	Колькасць камплектаў
	пераад-расоўкі	руб.	

на 20 год па месяцах

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

Куды (паштовы індэкс) (адрас)

Каму (прозвішча, ініцыялы)

Увага: конкурс!

Краязнаўчы сайт «Рэха Берасцейшчыны» <http://reha.of.by> абвешчае конкурс на лепшы артыкул.

Цягам двух месяцаў (ліпень-жнівень) рэдакцыя будзе прымаць артыкулы на краязнаўчую тэматыку: гісторыя, культура, этнаграфія, рэлігія, асобы... Матэрыялы будуць друкавацца на сайце, пасля чаго ў сацыяльных сетках адбудзецца галасаванне, дзе інтэрнаўты выбяруць найлепшыя артыкулы.

Аўтары артыкулаў, якія зоймуць два першыя месцы, будуць узнагароджаныя кнігамі Уладзіміра Арлова «Пакуль ляціць страла» з аўтографам пісьменніка.

Аўтары іншых артыкулаў, упадабаных журы конкурсу, будуць узнагароджаныя выданнямі з серыі «Бібліятэка Свабоды». Сярод іх – унікальны «Слоўнік Свабоды» і іншыя кнігі, выдадзеныя беларускай службай «Радзе Свабода».

Форма напісання артыкулаў можа быць любой – навуковай, публіцыстычнай. Фотаздымкі, малюнкi да тэкстаў вітаюцца. Тэксты будуць публікавацца па-беларуску. Рэдакцыя бярэ на сябе адказнасць за пераклад рускамоўных артыкулаў.

Артыкулы можна дасылаць на электронны адрас rehapost@gmail.com або ў папяровым варыянце на адрас 224030, г. Брэст, а/с 34.

З пытаннямі аб конкурсе можна звяртацца на згаданы электронны адрас або ў суполкі ў сацыяльных сетках <http://vk.com/public38970692> і <https://www.facebook.com/rehaberascie>.

Паводле інфармацыі арганізатараў

Ідзе падпіска на «Краязнаўчую газету» на II-е паўгоддзе 2012-га. Будзьма разам!

Індывідуальная падпіска

1 месяц
3 месяцы
6 месяцаў

Індэкс 63320

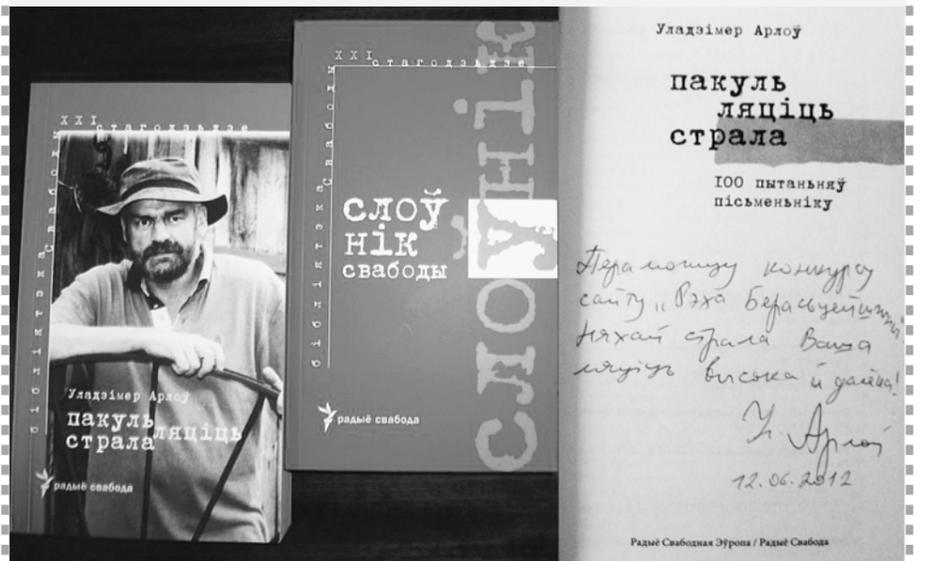
9 870 руб.
29 610 руб.
59 220 руб.

Ведамасная падпіска

1 месяц
3 месяцы
6 месяцаў

Індэкс 633202

10 145 руб.
30 435 руб.
60 870 руб.

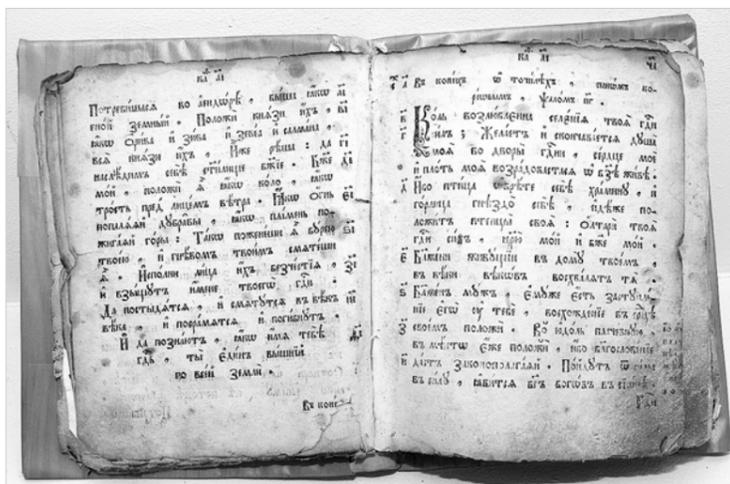

2012 – Год Беларускай Кнігі

«Смяротны прыгавор» можна адмяніць

Сёлета спаўняецца 5 гадоў з часу адкрыцця ў Жлобіне музея гісторыі адукацыі Жлобіншчыны, які размясціўся ў сценах сярэдняй школы № 13. Прадстаўленыя тут дакументы ахопліваюць перыяд з 60-х гадоў XIX стагоддзя да нашых дзён. Сярод шматлікіх экспанатаў музея асаблівае месца займаюць кнігі, многія з іх унікальныя. Аб гэтым і пойдзе наша гаворка з адным з стваральнікаў музея і яго кіраўніком, вядомым на Жлобіншчыне краязнаўцам, настаўнікам гісторыі Рудольфам Віктаравічам Дзімітрыевым.

– Рудольф Віктаравіч, колькі кніг налічваецца ў вашым музеі?

– Каля 300 экзэмпляраў метадычнай, публіцыстычнай, мастацкай, рэлігійнай літаратуры, а яшчэ шмат падручнікаў розных гадоў.

– Ці многа сярод іх рэдкіх выданняў?

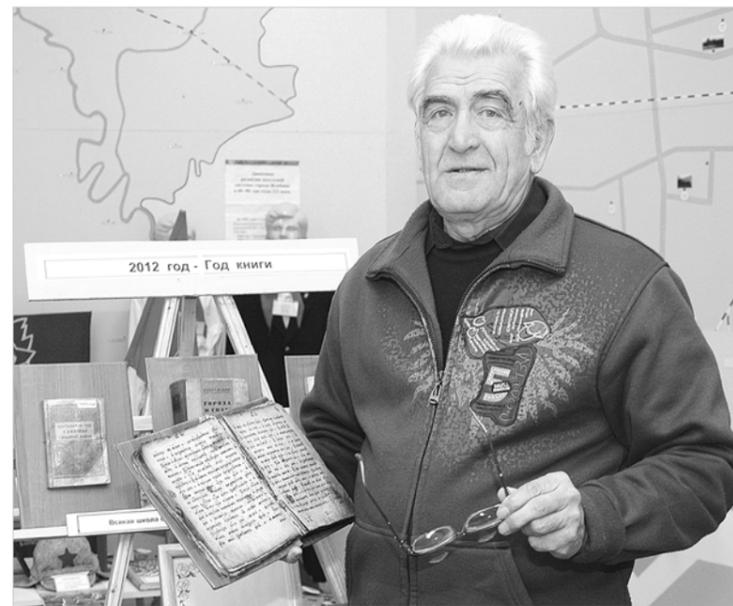
– Амаль усе. Сюды можна

аднесці і падручнікі, многія з якіх ужо не будуць перавыдавацца, бо педагагічная навука не стаіць на месцы. У прыватнасці, можна назваць вучэбнік фізікі для сярэдняй школы, які ўбачыў свет у Маскве ў 1937 годзе (аўтары Г. Фалееў і А. Пёрышкін). Каштоўнасць уяўляе і трынаццатае выданне рамана Канстанціна Федзіна

«Города и люди» (Ленинград, 1936). Можна згадаць яшчэ «Опыты над растительными гибридами» Г. Мендзеля (Москва–Ленинград, 1935), зборнік артыкулаў К. Маркса і Ф. Энгельса (Ленинград, 1929).

– А ці ёсць выданні XIX стагоддзя?

– Гэта – «Рассказы для де-

тей о земной жизни Спасителя и Господа Бога нашего Иисуса Христа» (Москва, 1894), «Земля и люди» (Всеобщая география Элизе Реклю. Том V. СПб, 1898), іншыя. Але самай старжытнаю кнігай, якая захоўваецца ў нас, з'яўляецца Псалтыр. Ён быў выдадзены аж у XVII стагоддзі!

– Як ён трапіў у музей?

– Выпадкова. Кнігу прынеслі вучні на макулатуру. Я сярод яе знайшоў і многія іншыя рэдкія кнігі. Дарэчы, сёння ва ўтылізацыю трапляе шмат каштоўнай літаратуры. І гэта

сур'ёзная праблема. Адзінае, што тут можна зрабіць, – гэта ўсякі раз уважліва праглядаць кнігі, якім ужо вынесены «смяротны прыгавор».

Гутарыў
Мікалай ШУКАНАЎ,
супрацоўнік жлобінскай
райгазеты «Новы дзень»,
краязнаўца

На здымку
Мікалая СЕМЯНЦА:
краязнаўца Рудольф
Дзімітрыев з выратаваным
ім Псалтыром

Сцежкамі лобчанскіх продкаў

У Лунінецкую раённую цэнтралізаваную бібліятэчную сістэму ўваходзяць 37 бібліятэк. Людзі працуюць тут таленавітыя, яны па-сапраўднаму любяць сваю прафесію. Менавіта таму кожная бібліятэка мае сваё творчае аблічча: нехта займаецца краязнаўчай працай, нехта – экалагічнай, а хтосьці больш любіць працаваць з дзецьмі. Аднак, у адной бібліятэцы можна пабачыць арыгінальны экалагічны ці краязнаўчы куток, у іншай – дзіцячы гульнявы пакой. Так сама сабою ўзнікла думка вылучыць у РЦБС паказальныя бібліятэкі паводле прырытэтных накірункаў іх дзейнасці. Супрацоўнікі бібліятэк аграгарадкоў, дырэкцыя і метадычная служба цэнтральнай бібліятэкі імкнуліся стварыць для кожнай з гэтых бібліятэк уласнае аблічча, пачынаючы з шыльды, знешняга афармлення і заканчваючы месцам працы. Сінкевіцкая, Рэдзігераўская, Лунінская і Лахвенская сельскія бібліятэкі ўключаны нават у турыстычныя маршруты.

Адзін з прырытэтных накірункаў дзейнасці бібліятэк – гэта, вядома, краязнаўства. Паказальнай бібліятэкай па краязнаўчай працы стала Лобчанская сельская бібліятэка. Аданіць, па-сапраўднаму зразумець гісторыю сваёй бацькаўшчыны, даведацца пра яе мінулае і сённяшняе, выхаваць павагу і любоў да народных традыцыяў, захаваць спадчыну – вось тыя задачы, над якімі працуе бібліятэкар.

Усё гэта знайшло адлюстраванне ў афармленні інтэр'еру бібліятэкі. Тут прысутнічае вясковы ка-

ларыт, нацыянальны дух, прасочваецца сувязь мінулага і сучаснага. Адзін з пакояў займае этнаграфічны музей. Ён запрашае пазнаёміцца з прыладамі працы і хатняга побыту нашых продкаў, вырабамі дэкаратыўна-ўжыткавага мастацтва. Знайшлі тут месца сялянскае адзенне, прасніцы, кросны, верацёны з калаўротамі, гліняны посуд і інш. Цудоўна дапаўняюць інтэр'ер вышываныя сурвэткі, саматканяныя поспілкі, ручнікі. Папаўняць музей дапамагаюць мясцовыя жыхары. Так, нядаўна чытачамі Г. Галяковіч і Г. Грудзько падараныя два каштоўныя прадметы XX стагод-

дзя – вясельныя званочки і вышывальныя пальцы. Этнаграфічны музей не пустуе. Тут праходзяць краязнаўчы конкурсы, пазакласныя гадзіны, асобныя ўрокі беларускай літаратуры, гісторыі, краязнаўчыя ўрокі «Скарбы бабуліных кufраў», гістарычныя вандроўкі «Сцежкамі продкаў», гутаркі-разважанні «Са спадчынай продкаў – у будучыню», урокі радзімазнаўства «Адкрываем Радзіму, спазнаем сябе» і інш.

Бібліятэка пастаянна займаецца зборам і выяўленнем новых матэрыялаў аб сваім краі. Для больш шырокай папулярыза-

цыі літаратуры і раскрыцця зместу бібліятэчнага фонду арганізуюцца кніжныя выстаўкі «Ад прадзедаў спакою вакоў», «Каранямі я з роднай зямлі» і інш. Фарміраванне інфармацыйных паслуг, укараненне інфармацыйных тэхналогіяў дазваляе на высокім узроўні задавальняць рознабаковыя інтарэсы чытачоў у гэтым напрамку. Бібліятэка камп'ютарызаваная, падключаная да сеткі інтэрнэт.

Важным дапаўненнем да фонду з'яўляюцца тэматычныя папкі з матэрыяламі краязнаўчага характару: «Лобчанская баечніца», «Мясцовыя паэты», «Святы і абрады вёскі Лобча». Зараз збіраецца матэрыял да наступнай папкі аб гісторыі ўзнікнення вуліцаў вёскі. Вядзецца краязнаўчая картатэка, картатэка цікавых людзей.

Бібліятэка здаўна была і застаецца не толькі прапагандыстам кнігі і захавальніцай кніжных багаццяў, але і адным з асноўных арганізатараў вольнага часу: ні на хвіліну не спыняецца выхаванне беларускасці, павагі да сваёй Радзімы, яе гісторыі, культуры, да яе працавітых людзей. Сярод шматлікіх мерапрыемстваў варта згадаць такія, як вечарына «Нашы аднавяскоўцы – удзельнікі Вялікай Айчыннай вайны», літаратурна-музычная кампазіцыя «Таленты нашай вёскі», творчая сустрэча з мясцовай баечніцай Настассяй Якавец «Маім землякам прысвячаецца» і інш.

Дзякуючы выбранаю бібліятэкай накірунку дзейнасці жыццё вёскі робіцца больш разнастайным і цікавым.

Л. ПЛАЎСЮК,
галоўны бібліятэкар
аддзела бібліятэчнага
маркетынгу
Лунінецкай ЦРБ

130 гадоў

Якуб Колас Янка Купала

Віктарына

Песнярам роднага слова прысвячаецца

У ліпені 1906 г. адбыўся нелегальны на-
стаўніцкі з'езд, сярод удзельнікаў якога
быў Якуб Колас. Акрамя песняра ў сходзе
прымаў удзел пісьменнік (у будучым зна-
каміты), з якім Коласа падыдала не толькі

сяброўства, але і сваяцкія стасункі – дачка
гэтага пісьменніка выйшла замуж за сына
Якуба Коласа. Дзе праходзіў з'езд? Як звалі
сябра і свата народнага паэта?

Чакаем вашыя адказы да 24 ліпеня ўключна. Да ведама чытачоў: у віктарыну можна
ўключыцца з адказу на любое пытанне, бо ўвага будзе звяртацца на дакладнасць адка-
зу і, па магчымасці, яго разгорнутасць.

Мабыць, няма ў Беларусі такога кутка, дзе б не пакінуў час-
тачку свайго сэрца славыты пясняр – Якуб Колас. Не выключэн-
не ў гэтым спісе і віцебская зямля. Не адзін раз прыводзіў сюды
лёс Канстанціна Міхайлавіча. А пачыналася ўсё ў далёкім 1908-м.
На той час паэт не меў сталага занятку, працаваў у рэдакцый
газеты «Наша Ніва» за 5 капеек у дзень. Збіраўся нават пасту-
паць у Празскі ўніверсітэт. Але ў пачатку студзеня 1908 г. у
рэдакцыю прыйшоў ліст ад пана Канстанціна Антонавіча Гар-
дзялкоўскага, які валодаў маёнткамі ў Друцку, Трасцянец, Пя-
рэвалачнай, Папоўцы, Слаўным. Ён паведамляў, што збіраецца
адкрыць прыватную беларускую школу для сялянскіх дзяцей у
Абчугскай воласці Сенненскага павета (зараз Талачынскі раён
Віцебскай вобласці) і шукае для гэтай мэты настаўніка, які б
добра ведаў беларускую мову. Гардзялкоўскі абяцаў плату 25 руб-
лёў, кватэру і сталаванне. Журналіст, выдавец і актыўны гра-
мадскі дзеяч Аляксандр Мікітавіч Уласаў, што рэдагаваў у той
час «Нашу Ніву», параіў на гэта месца Якуба Коласа, пасля на-
зваваючы яго «першым беларускім вучыцелем першай беларускай
школы». Канстанцін Міхайлавіч згадзіўся і хутка выправіўся ў
дарогу.

Ідэю аб адкрыцці беларускай
школы выказаў маці Кан-
станціна Гардзялкоўскага
Тэрэзе вядомы беларускі гісторык,
археолог і этнограф Іван
Луцкевіч. Тэрэза Гардзялкоў-
ская захаплялася літаратурай,
займалася перакладамі на бела-
рускую мову твораў Э. Ажэшкі і
М. Канапніцкай, выдавецкай
справай. Яна хутка згадзілася з
прапановай, але даручыла гэтую
справу сыну, бо сама жыла ў Еў-
ропе і толькі на лета прыязджала
ў маёнтка Слаўнае. К.А. Гардзял-
коўскі падзяляў погляды маці і,
як і бацька, знаходзіўся ў апазі-
цыі да царскага ўрада. Школу
меркавалася адкрыць у Папоўцы,
але малады настаўнік прапанаваў
вёску Сані, каб дзецям было не-
далёка дабірацца. Набралася каля
20 вучняў. Ахвочых было больш,
але прыём ажыццяўляўся толькі
ў чацвёрты клас (выпускны па
праграме царкоўнапрыходскай
школы). З праграмы для занят-
каў, складзенай Коласам, былі
выключаныя Закон Божы і сла-
вянская мова. Спецыяльна для
школы ён загадаў з Вільні «Бе-
ларускі лемантар», «Першае чы-
танне для дзетак беларусаў», а ў
час працы выкарыстоўваў і ру-
капіс сваёй кнігі «Другое чытан-
не для дзяцей беларусаў», такса-
ма чыталі і завучвалі вершы з га-
зеты «Наша Ніва». Жыў Колас у
Папоўцы, там пан Гардзялкоўскі
падрыхтаваў для яго два пакоі:
кабінет і спальню. Кожную рані-
цу прывозіў настаўніка ў Сані
панскі фурман Аляксандр Аляк-
сееў, а ўвечары забіраў. Вопрат-
ка ў Якуба Коласа была простая,
нават бедная, таму фурман заўсё-
ды вазіў з сабою панскі кажух.
Хоць настаўнік быў і малады, але
вучыў ён добра, і дзеці яго любілі.
З-за ўзнаўлення следчай справы
К.М. Міцкевіч вымушаны быў

Якуб Колас Сцяжынамі Віцебшчыны

вярнуцца дадому. Усе яго вучні
паспяхова здалі экзамены за курс
пачатковай школы. Пасля ад'езду
Якуба Коласа сувязь з Гардзял-
коўскімі не перарвалася. У 1912 г.
пані Тэрэза за свой кошт выда-
ла ў Вільні 5 кніг, сярод якіх быў
і зборнік «Апавяданні» Тараса
Гушчы.

Наступная сустрэча з Віцеб-
шчынай адбылася ў сака-
віку 1925 г., калі Наркам-
асветы БССР камандзіраваў Кан-
станціна Міхайлавіча ў Калінін-
скую і Аршанскую акругі для чы-
тання лекцыяў па беларусазнаў-
стве.

21 лістапада 1926 г. на адкрыцці
ў Віцебску БДТ-ІІ Якуб Колас да-
слаў сваё прывітанне тэатру, якому
ў будучым было прысвоенае імя бела-
рускага песняра (указ Прэзідыума
Вярхоўнага Савета БССР ад
21.12.1944 г.). А ўжо 5 студзеня
1927 г. Колас асабіста наведаў
БДТ-ІІ, у сценах якога праходзіў
урачысты вечар, прысвечаны
20-годдзю творчай дзейнасці пісь-
менніка. З дакладамі і віншаван-
нямі выступілі многія дзеячы бела-
рускай культуры. Падрыхтаваў
шчырую прамову і сам юбіляр. Сар-
дэчна сустрэлі яго і віцебскія чыгу-
начнікі, быў наладжаны літаратур-

ны вечар. У канцы 1920-х гадоў Ко-
лас двойчы пабываў на Аршаншчы-
не: у 1928 г. і 1929-м. Ён знаёміўся
зходам будоўлі Асінаўскай ДРЭС
каля Арахоўскага возера. Па выні-
ках гэтых паездак было напісана
2 артыкулы: «На Асінбудзе», «Па-
ездка на Асінбуд».

У лютым 1930 г. Канстанцін
Міхайлавіч у складзе групы пісь-
меннікаў наведаў Віцебск і Полацк.
Пабываў на перадавых прадпрыем-
ствах гэтых гарадоў, сустракаўся з
рабочымі і навучэнцамі. 1931 год
адзначаны для Якуба Коласа пачат-
кам супрацоўніцтва з БДТ-ІІ, па
дамоўленасці з якім пісьменнік у
кастрычніку-лістападзе пісаў дра-
му «Да пабеднага канца» (пазней-
шая назва «Вайна вайне»). У
снежні гэтага ж года ён ужо чытаў

не аповесці, выступленне Якуба
Коласа. Пасля канферэнцыі
ўдзельнікі прагледзелі спектакль
у васьмі карцінах паводле апо-
весці «Дрыгва», пастаўлены дра-
матычным гуртком мясцовай
школы. Пакідаючы Лёзна, пісь-
меннік абяцаў прыехаць сюды
ўлетку, але творчыя і грамадскія
справы не дазволілі яму ажыц-
цявіць свой намер.

12.06.1936 г. К.М. Міцкевіч
прысутнічаў на «Вечары вадэві-
ляў», падрыхтаваным БДТ-ІІ,
што праходзіў у Бабруйску. Так-
сама ўлетку Колас наведаў дачу
Янкі Купалы ў Ляўках на Аршан-
шчыне.

11.01.1937 г. Якуб Колас быў
у Віцебску на прэм'еры п'есы
«Вайна вайне». На наступны
дзень ён наведаў Віцебскую
дзіцячую працоўную калонію.
Пра сустрэчу з яе выхаванцамі
потым напісаў два артыкулы:
«Савецкі гуманізм», «Нашы са-
вецкія дзеці». У жніўні 1937 г.
пісьменнік пазнаёміў артыстаў
БДТ-ІІ са зместам п'есы «У пуш-
чах Палесся», якая была прыня-
тая тэатрам да пастаноўкі, а
7 лістапада 1937 г. адбылася яе
прэм'ера.

З Аршаншчынай Якуб Ко-
лас зноў сустрэўся ў пер-
шыя дні вайны, калі
26.06.1941 г. апошні раз пабываў
у Янкі Купалы ў Ляўках.

У пасляваенны час лёс зноў
прыводзіў Якуба Коласа на Віцеб-
шчыну. Так, у студзені 1951 г. ён
быў вылучаны кандыдатам у дэ-
путаты Вярхоўнага Савета БССР,
а 28.02.1951 г. – выбраны ад Ар-
шанскай чыгуначнай акругі. 22
студзеня 1955 г. Канстанцін
Міхайлавіч зноў быў вылучаны
кандыдатам у дэпутаты, а ў сака-
віку прадстаўнікі ад Аршанскай
чыгуначнай акругі ўручылі яму
мандат аб выбранні. І хоць з-за
неадкладных справаў, творчай
дзейнасці і частых хваробаў Якуб
Колас не мог прыязджаць у
Оршу, усё ж ён не пакідаў без
увагі ніводнага ліста-звароту ад
сваіх выбаршчыкаў.

13 жніўня 1956 г. згасла зорка
народнага песняра. Але памяць
аб ім жыве ў сэрцах людзей, на-
звах вуліцаў і школ. Цяплом і
шчырасцю яго творчай спадчыны
сагрэтая беларуская зямля. І
Віцебшчына па праве можа гана-
рыцца тым, што яе сцяжынамі
хадзіў некалі Канстанцін Міхай-
лавіч Міцкевіч.

Марына
КАЛІНОЎСКАЯ
(Паводле зборніка
«Каласавіны».
Мінск, 2009)

Герой і здраднік

У XIX стагоддзі сярод беларусаў, як і сёння, былі здраднікі. Адзін з іх – стараста Макарэвіч, пахаванне якога знаходзіцца на могілках непадалёк царквы ў вёсцы Азярніца Слонімскага раёна. Макарэвіч выдаў расійскім войскам некаторых паўстанцаў 1863 года, у тым ліку аднаго з кіраўнікоў паўстання на Гродзеншчыне – Карла Ксаверавіча Масальскага, роднага дзядзьку па лініі маці заснавальніка Слонімскага краязнаўчага музея Язэпа Стаброўскага.

Сельскі стараста вёскі Азярніца Слонімскага павета Макарэвіч выдаў К. Масальскага царскім карнікам. Закутага ў кайданы, яго пасадзілі ў драўляную клетку, якую паставілі на воз, і вазілі на паказ па ўсім Слоніме. Наперадзе ішоў атрад узброеных салдатаў пад камандай воінскага начальніка. Барабаншчыкі білі ў барабаны. Жыхары горада з жахам глядзелі на гэтае відовішча. К. Масальскага правезлі па

Студэнцкай вуліцы, павярнулі на Маставую (цяпер яна носіць імя Янкі Купалы) і спыніліся каля моста праз раку Шчару.

На балоце стаяў укапаны слуп, да якога падвялі вязня. Яго хацелі прывязаць да слупа і завязаць вочы, але ён адмовіўся.

Салдаты выстраіліся і па камандзе начальніка ўзялі вінтоўкі, трымаючы іх напачатку. Масальскі глядзеў на салдатаў. Начальнік выцягнуў шаблю з ножнаў і падаў каманду:

– Рота, плі!

Салдаты не стралялі – іх бянтэжыў і палохаў позірк паўстанца.

Раз’юшаны начальнік закрываў:

– Сволачы, страляйце! А не – дык вас саміх пастралю!

Амаль усе салдаты выстралілі ўверх. Толькі адна куля трапіла ў К. Масальскага, аднак ён не здрыгануўся, стаяў з горда ўзнятай галавою.

Падняўшы руку, ён крыкнуў:

– Няхай жыве свабода!

Па камандзе начальніка

зноў грывнуў залп. І на гэты раз К. Масальскі не ўпаў.

Уражаны начальнік спытаў:

– Масальскі, ты жывы?

– Жывы!

Новы ўзмах шаблі начальніка, новая каманда, новы залп. Нарэшце акрываўлены Карл Масальскі апусціўся на зямлю.

Жаўнеры доўга не падыходзілі да паўстанца – баяліся. А потым, калі начальнік пачаў на іх крычаць, вывезлі і закапалі цела героя невядома дзе.

Так у 1863 годзе ў Слоніме загінуў камандзір паўстанца атрада Карл Ксаверавіч Масальскі, які змагаўся за волю нашага народа супраць царскага самадзяржаўя.

Пра тое, як загінуў Карл Масальскі, Язэпу Стаброўскаму расказвала яго маці. А ён, калі працаваў у музеі, распавядаў усім, хто пытаўся пра паўстанне 1863 года.

...Прайшло некалькі гадоў, але ўсё ж былыя паўстанцы вырашылі адпомсціць Макарэвічу. Адноўчы яны падпільнавалі яго і забілі. Гродзенскі гене-

Царква ў Азярніцы

рал-губернатар за тое, што Макарэвіч выдаў паўстанцаў, «узнагародзіў» яго пасмяротна: загадаў пахаваць каля самай царквы ў вёсцы Азярніца і ўсталяваць надмагільны помнік. Загад губернатара выканалі. На помніку прымацавалі дзве шыльды. На адной шыльдзе напісалі: «Замученный польскими мятежниками», а на другой змясцілі такі тэкст: «Памятник сей сооружён в 1869 г. в назидание потомству по инициативе и на средства Его Высокопревосходительства г. Виленского, Ковенско-

го и Гродненского генерал-губернатора И.С. Каханова при материальном содействии крестьян Чемерской волости».

У 1930-х гадах шыльду з тэкстам «Замученный польскими мятежниками» людзі сарвалі і выкінулі. Да нашых дзён у Азярніцы каля Свята-Мікалаеўскай царквы збераглася магіла здрадніка Макарэвіча і адзін надпіс на помніку. Але гісторыкаў і вясцоўцаў магіла Макарэвіча сёння зусім не цікавіць.

Сяргей ЧЫГРЫН,
г. Слонім

Апошнія дзесяцігоддзі XIX ст. пазначаны ў беларускай гісторыі як перыяд запаволення развіцця грамадска-культурных працэсаў, абумоўленага распаўсюджваннем рэакцыйных настрояў, выкліканых паразай паўстання 1863–1864 гг. З-за пераследу многія беларусы, якія прынялі ў ім удзел або вывялі сваю прыхільнасць да нацыянальна-вызваленчых ідэяў, вымушаныя былі пакінуць абшары роднага краю. Апынуўшыся па-за межамі імперыі, некаторыя з іх па волі лёсу потым трапілі ў Кракаў.

Сюды прыводзяць жыццёвы шляхі Максіміліяна Ятаўта. Паходзячы з дробнай беларуска-літоўскай шляхты, ён закончыў рэальную гімназію ў Варшаве. Абвінавачаны як удзельнік «Саюза польскага народа» ў 1845 г., быў арыштаваны і пасля следства прыгавораны да вайскавай службы ў глыбіні Расійскай імперыі. Аднак у Дубне яму ўдалося збегчы з-пад варты ў Галіцыю, а адтуль у Сілезію. Апынуўшыся ў Парыжы, М. Ятаўт працаваў у канцылярыі А. Чартарыйскага, але пасля лютаўскай рэвалюцыі 1848 г. вырашыў скіравацца ў Кракаў. Для выгнанца гэтае вяртанне не стала шчаслівым, бо яго паўторна арыштавалі і абвінавачалі ў сувязях з дэмакратычнай эміграцыяй. Згодна з прысудам, М. Ятаўт быў высланы і змушаны зноў служыць у войску спачатку ва Уральску, дзе ён сустрэўся і пасябраваў з З. Серакоўскім, а затым у Арэнбургу. Пасля царскай амністыі 1855 г. яго вызвалілі са штрафнога батальёна і накіравалі на крымскі фронт. Адсюль М. Ятаўту ўдалося ўцячы ў Еўропу, а пазней пераправіцца ў Амерыку. Перажытыя ім прыгоды сталі асновай для напісання ўспамінаў, першая кніжка якіх, «Масква. Мемуары паляка з Кароны, грамадзяніна Злучаных Штатаў», была выдадзена ў 1861 г. па-польску.

Акрамя таго, М. Ятаўт пачаў выступаць у перыядычным друку як ў Еўропе, так і ў Злучаных Штатах. Вярнуўшыся ў Стары свет, шмат падарожнічаў па заходняй і паўднёвай Еўропе, збіраючы матэрыялы для

Беларусы ў Кракаве

(другая палова XIX – пачатак XX ст.)

будучых публікацыяў, а таксама заводзіў сувязі з выдаўцамі ў Германіі, Швейцарыі і на тэрыторыі Польшчы. Дзякуючы атрыманаму вопыту М. Ятаўт наладзіў у 1871 г. у Кракаве выданне часопіса «Zagrodok. Tygodnik dla ludu». Не выключана, што на рашэнне менавіта тут адкрыць сваю справу паўплывала ліберальная палітыка ў культурына-асветніцкай сферы, якой прытрымліваліся мясцовыя ўлады.

Успрыманне Кракава як вольнага горада рабіла яго прыцягальным для тых, хто шукаў паратунку ад пераследу самадзяржаўя. Сюды, імкнучыся захаваць свабоду, скіраваўся В. Савіч-Заблоцкі, пра што сведчаць яго запісы, датаваныя 27 студзеня 1879 г. Аднак ён быў затрыманы і адпраўлены на прускую мяжу. Магчымай прычынай такой рэакцыі сталі яго выступленні ў друку (у прыватнасці, у газеце «Gwiazda») супраць існуючага ладу ў краі.

Захад царскай адміністрацыі, скіраваны на тое, каб абмежаваць функцыянальную прастору беларускага слова, зрабіў немагчымым выданне кніг на роднай мове, змусіла айчынных літаратараў друкаваць свае творы па-за межамі Расійскай імперыі. Удалае памежнае месцазнаходжанне, а таксама гатоўнасць палякаў дапамагчы братняму народу, рабілі Кракаў найбольш прыдатным месцам для ажыццяўлення выдавецкіх планаў. Таму тут увосень 1891 г. у друкарні У. Анчыца пабачыў свет першы зборнік Ф. Багушэвіча «Дудка беларуская», а праз год апавяданне «Тралялёначка».

Як вынікае з успамінаў Ю. Радзевіч і З. Нагродскага («Пачынальнікі», 2003), калі наклад першага зборніка паэта разыйшоўся, то ўзнікла ідэя яго перавыдання. Грошы, выдаткаваныя на гэтую справу З. Нагродскім, згадзіўся адвезці ў

Кракаў А. Лапінскі. У той жа друкарні У. Анчыца «Дудка...» была перавыдадзена, але з-за цяжкасцяў з дастаўкай не ўвесь яе наклад адразу патрапіў у беларускі край. Частка яго засталася ў Кракаве і, пазней адшуканая І. Луцкевічам, была перапраўленая на бацькаўшчыну, дзе трапіла ў рукі зацікаўленых чытачоў. Варта адзначыць, што кракаўскія выданні Ф. Багушэвіча адыгралі значную ролю ў працэсе нацыянальна-культурнага адраджэння: яны не толькі садзейнічалі абуджэнню самасвядомасці беларусаў, але і сфармулявалі асноўныя палажэнні канцэпцыі іх быцця.

Напачатку XX ст. побыт у Кракаве стаў значнай падзеяй у жыцці беларускай паэтыкі Цёткі (А. Пашкевіч). Тут яна два паўгоддзі на працягу 1908–1909 гг. навучалася як вольная слухачка на філасофскім факультэце Ягелонскага ўніверсітэта. Паводле звестак, прыведзеных Л. Арабей у артыкуле «У Кракаве. Новае пра Цётку» (ЛіМ. 30 студзеня. 1981), на першым этапе навучання паэтыкі прапаноўвалася наведваць лекцыі «Эстэтыка драматы», «Дваццаць пяць вякоў развіцця еўрапейскай філасофіі», «Другое пакаленне рамантыкаў», «Псеўдакласічная лірыка», «Гісторыя ўкраінскай літаратуры ў сувязі з літаратурамі польскай і рускай», якія чыталі прафесары Паўліцкі, Штэшэўскі, Віндакевіч, Трацяк. У другім паўгоддзі Цётка павінна была праслухаць наступныя курсы: «Гісторыя сучаснай думкі», «Праблема прычыннасці», «Гісторыя літаратуры польскай», «Псеўдакласічная лірыка», «Маладыя рамантыкі (неарамантызм)» і інш. Выкладалі іх ужо згаданыя прафесары Віндакевіч, Штэшэўскі, Трацяк, а таксама Лось і Тарноўскі. Атрыманне ґрунтоўных ведаў у такіх гуманітарных сферах, як філасофія, гісторыя і

тэорыя літаратуры, паглыбляла ўяўленні Цёткі пра складаную прыроду быцця і творчасці, знаёміла з новымі тэндэнцыямі развіцця мастацтва слова, садзейнічаючы росту яе пісьменніцкага майстэрства.

Паступіўшы ў Ягелонскі ўніверсітэт, Цётка адразу ж далучылася да студэнцкай арганізацыі «Спуйня», дзейнасць якой мела не толькі палітычны, але і культурна-асветніцкі характар. На сходах, арганізаваных яе ўдзельнікамі, абмеркаванні актуальных пытанняў палітычнага жыцця нярэдка суправаджалася канцэртамі, дэкламацыяй мастацкіх твораў, спектаклямі, пастаўленымі «Драматычным колам», якое існавала пры «Спуйні», выступленнем хору. Супрацоўніцтва беларускай паэтыкі са студэнцкай моладдзю садзейнічала пашырэнню кола яе кантактаў. Не выключана, што пад час навучання ва ўніверсітэце Цётка магла пазнаёміцца з Юльянам Ляшчынскім, які неўзабаве стаў кіраўніком «Спуйні», а пазней адыграў прыкметную ролю ў беларускім грамадска-палітычным жыцці. У паслярэвалюцыйны час ён працаваў у Мінску рэдактарам газеты «Молат», быў народным камісарам асветы Літоўска-Беларускай савецкай рэспублікі.

Знаходжанне ў Кракаве было плённым і для творчасці паэтыкі. Тут у 1909 г. яна напісала адзін з найлепшых сваіх вершаў «З чужыны», прасякнуты туюгой па радзімай старонцы. Пакінуўшы гэты горад, сюды Цётка яшчэ раз наведлася, калі вярталася пасля лячэння сухотаў у Закапаным.

З Кракавам звязаная сумная гісторыя Цёткі беларускага пісьменства. Ён стаў апошнім зямным прыстанкам для Алеся Гаруна, які ў 1920 г. быў пахаваны на вайсковых Ракавіцкіх могілках.

Відавочна, што гэты горад адыграў прыкметную ролю не толькі ў асабістым лёсе нашых суайчыннікаў, але і ў жыцці ўсяго беларускага краю.

Алена ВАЛЬЧУК,
кандыдат філалагічных навук,
г. Мінск

Здабыткі, страты і перспектывы «Берагіні-2012»

Калена другое

Напярэдадні ўрачыстага адкрыцця VII Рэспубліканскага фестывалю фальклорнага мастацтва «Берагіня» ў гасціннай утульнай зале раённага выканаўчага камітэта адбылася прэс-канферэнцыя. Паслухаць арганізатараў чарговага свята фальклору сабраліся прадстаўнікі экспертнага савета турніраў і конкурсаў, дэлегацыя ад ўсіх абласцей Беларусі і замежных калектываў, ганаровыя госці і прадстаўнікі СМІ, на якіх спынімся асобна.

Акрамя заўсёднай берагінцаў – рэспубліканскіх перыядычных выданняў «Звязда», «Краязнаўчая газета», «Рэспубліка», абласных і мясцовых газет «Гомельская праўда» і «Чырвоны Кастрычнік», інфармацыйную падтрымку ажыццяўлялі «Белорусская Нива», «ЛіМ», «Народная газета», «Настаяніцкая газета» і інш. Адсутнічалі па нейкіх прычынах карэспандэнты заяўленых часопісаў «Роднае слова» і «Алеся». «Советская Белоруссия» наогул ігнаруе берагінскі рух. Паранейшаму належнай увагі не надае асвятленню гэтай выключнай у краіне падзеі Беларэдадзейнасці кампанія. Акрамя ка-

роткага анонса (на жаль, з памылкамі), які прагучаў па рэспубліканскім радыё «Культура», краіна больш нічога і не пачула. Пра тэле- і радыётрансляцыю з фестывальных пляцовак «Берагіні» застаецца толькі марыць.

Вядучы прэс-канферэнцыі, старшыня экспертнага савета фестывалю, загадчык кафедры этналогіі і фальклору Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў Вячаслаў Калацэй нагадаў прысутным, што «Берагіня» з 1999 г. трывала прапінчалася на рудабельскай зямлі і нават стала адметным аб'ектам увагі і вывучэння навукоўцаў, даследчыкаў і этнапедагагаў.

З прывітальнымі словамі да ўдзельнікаў і гасцей звярнуліся старшыня Акцябрскага райвыканкама Генадзь Сімановіч, начальнік упраўлення ўстановаў культуры і народнай творчасці Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь Вадзім Шчэрбіч, начальнік упраўлення культуры Гомельскага аблвыканкама Алег Рыжкоў, які пажадалі фестывалю развівацца далей і набыць міжнародны статус. Як заўважыла начальнік аддзела культуры Акцябрскага райвыканкама, дырэктар фестывалю Святлана Беразоўская, вы-

яго скіраванасць на дзяцей, моладзь, носьбітаў мастацкай традыцыі і адзначыў, што асноўная яго мэта – фарміраванне ўсёй сістэмы жыцця, заснаванай на каштоўнасцях народнай спадчыны беларусаў. У працяг Вячаслаў Калацэй паведаміў, што «Берагіня» стала сапраўднай кузняю кадраў спецыялістаў народнай культуры: панеслі ў будучыню эстафету берагінскага руху выпускнікі кафедры этналогіі і фальклору БДУКіМ,

Аднак на шляху фестывалю існуюць сур'ёзныя праблемы і перашкоды, сярод іх адсутнасць цэнтралізаванага фінансавання, выключэнне з праграмаў агульнаадукацыйных школ дысцыплінаў эстэтычнага цыкла, звальненне спецыялістаў па этнамастацкай адукацыі, амаль ігнараванне карэннай культуры беларусаў з боку Мінадукацыі і шмат іншага.

Як з болем і сумам адзначыла былая настаўніца вілейскай гімназіі, якая сабрала 158 (!) народных танцаў Вілейшчыны, «фальклор, які з'яўляецца падмуркам усёй культуры, Мінадукацыі не патрэбен». Ёй сорамна перад дзецьмі за тое, што ўвосень фальклорных заняткаў у гімназіі ўжо не будзе. А без сістэмы адукацыі не зможа працаваць і сістэма культуры. Выказалі занепакоенасць і ўнеслі прапановы старшыня Беларускага фонду культуры Уладзімір Гілеп і іншыя прысутныя. На думку спецкара «КГ», ніякія мастацкія школы (на якія спасылаюцца афіцыйныя асобы) не ў стане вырашыць задачу фармавання светапогляду маладога пакалення беларусаў на каштоўнасцях народнай спадчыны, бо ў маштабе краіны яны складаюць нязначны адсоткі. Пакуль не будзе народнай культуры ў праграме агульнаадукацыйных школ, ніякіх зрухаў мы мець не будзем і атрымаем сумны вынік, пра які паведаміў гасць з Украіны Уладзімір Гадоўскі, загадчык кафедры харэаграфіі Ровенскага дзяржаўнага гуманітарнага ўніверсітэта, прафесар, кандыдат педагогічных навук.

**Спецкар. «КГ»
Фота Наталі КУПРЭВІЧ
(Працяг у наступным
№ «КГ»)**

Ганаровы гасць Энгельс Дарашэвіч і фотакарэспандэнт газеты «Звязда» Яўген Пясецкі

ключнасць «Берагіні» – у тым, што сфармаваўся калектыв аднадумцаў у розных групах (удзельнікаў, журы, прэсы), які апякуецца праблемамі захавання, пераймання і папулярнасці аўтэнтчнай мастацкай культуры свайго краю. Родапачынальнік фестывалю навуковы і мастацкі кіраўнік праекта Мікола Козенка падкрэсліў

выхаванцы «Берагіні» Паліна Роўда – настаўніца Станькаўскай дзіцячай школы мастацтваў, Віталь Залатароў – дырэктар Акцябрскага цэнтру вольнага часу, Яна Мікалаенка – выкладчыца Магілёўскага каледжа мастацтваў, Ірына Глушэц – метадыст Гомельскага абласнага цэнтру народнай творчасці.

У гонар народнага песняра

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

Шамаць пра Янку Купалу жыве ў Мінску, Вязынцы, Яхімоўшчыне, Акопах, Ляўках... Усё гэта – сляды прысутнасці паэта, што захаваліся на беларускай зямлі. Памятаюць яго і ў далёкім ад Беларусі Татарстане, які быў прыстанкам Купалавай сям'і ў гады эвакуацыі. Свае віншаванні да юбілею песняра прывезлі дэлегацыі з Лагойска, Оршы і Казані. Ад дэлегацыі Татарстана ўдзельнікаў свята павіталі дырэктар музея Купалы, заснаванага

ў мястэчку Печышчы ў 1975 годзе, Рыма Абызава і старшыня Саюза беларусаў Казані «Спадчына» Сяргей Марудэнка. Яны паднеслі ў дар Дзяржаўнаму літаратурнаму музею Янкі Купалы жывапіснае палатно з выяваю млына, дзе з лістапада 1941-га па чэрвень 1942 года Купала жыў разам з Уладзіславай Францаўнай. Карціна напісаная сябрам Саюза мастакоў Расіі Мікалаем Івановым.

З вершамі, прысвечанымі Купалу, і вершамі песняра выступілі паэт, галоўны дырэктар галоўнай дырэкцыі радыё «Беларусь» Навум Гальпяровіч, паэт, аўтар шматлікіх баладаў, прысвечаных дзеячам беларускай гісторыі і культуры, галоўны рэдактар выдавецтва «Мастацкая літаратура» Віктар Шніп, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі паэт Міхась Башлакоў, галоўны рэдактар штотыднёвіка «Літаратура і Мастацтва» паэтка Таццяна Сівец, намеснік галоўнага рэдактара часопіса «Полымя» паэт Уладзімір Мазго, галоўны рэдактар часопіса «Малодосць» прэзійка Святлана Дзянісава, дацэнт кафедры беларускага мовазнаўства Беларускага дзяржаўнага педагогічнага ўніверсітэта імя Максіма Танка, літаратуразнаўца і паэт Мікола Шабоўіч. Музыка, вакальныя, драматычныя і паэтычныя творы на вершы песняра выканалі Нацыянальны акадэмічны на-

Р. Абызава і С. Марудэнка перадаюць падарунак музею ад дэлегацыі Татарстана

родны хор Рэспублікі Беларусь імя Г. Цітовіча, Беларускае дзяржаўнае ансамбль народнай музыкі «Свята», салісты Дзмітрый Качароўскі, Андрэй Усанаў, Андрэй Скарынкін, артысты Дзяржаўнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі народная артыстка Беларусі Марыя Захарэвіч, мастацкі кіраўнік Беларускага паэтычнага тэатра аднаго актёра «Зьніч» Галіна Дзягілева. Фальклорныя кампазіцыі паказалі фольк-медыя гурт «Неруш» Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, лаўрэат міжнародных фестываляў фальклорны ансамбль «Грамніцы» і фальклорны калектыв «Талака» Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў, мастацкія калектывы Маладзечанскага раёна.

Да вечара кіпела свята і на другой

канцэртнай сцэне – пляцоўцы каля свірны. Тут выступалі фіналісты конкурсу аўтарскіх песні «Купалаўскія вакацыі», аматарскія фальклорныя калектывы Мінска і Маладзечанскага раёна, а таксама прэзентаваліся літаратурна-музычная праграма «Адгукніся, душа!» і грамадска-культурная акцыя «Чытаем Купалу разам».

Адшумела свята. Уражанні шмат. На заканчэнне рэпартажу з месцаў падзеяў хочацца прывесці словы Паўла Латушкі, якімі ён завяршыў сваё выступленне на адкрыцці ўрачыстасцяў у Вязынцы: «Лепшым помнікам Янку Купалу будзе помнік у сэрцах беларусаў. Каб мы ў сэрцах і душах неслі беларускае слова, беларускую культуру і слова Купалы...». Дык будзем неслі!

**Кв. ПАПАРАЦЬ
Фота Наталі КУПРЭВІЧ**

Мастак з Вострава

Некалі мне давялося быць на ўшанаванні Цімкавіцкага тэатра з нагоды прысваення яму ганаровага звання. Ушанаваць цімкаўскіх артыстаў прыехаў вучоны-мастацтвазнаўца Сяргей Пятровіч і вядомы мастак, наш зямляк, ураджэнец вёскі Вострава Іван Пешкур. Пазнаёмліся мы незвычайна. Я здымаў «Зенітам» важныя моманты ўручэння артыстам узнагародаў, і да мяне падышоў незнаёмы чалавек, які ціха прадставіўся: «*Маё прозвішча Пешкур, зрабіце і для мяне некалькі здымкаў*». Пазней я даведаўся, што гэта сябар Сяргея Пятровіча, які разам з ім працаваў у тэатры юнага гледача. У памяці ён застаецца маладым і заварожаным цімкаўлянінам, асабліва стваральніцай народнага тэатра дырэктарам дзесяцігодкі Зінаідай Іосіфаўнай Раманенка. Слыны наш зямляк Іван Іванавіч Пешкур зрабіў вельмі шмат дэкарацыйных афармленняў у Беларускай рэспубліканскім тэатры юнага гледача, там ён і пасябраваў з капільянінам Сяргеем Пятровічам. Потым шмат гадоў працаваў у Дзяржаўным Вялікім тэатры оперы і балета, нават стаў галоўным мастаком тэатра.

Нарадзіўся Іван Іванавіч у прыгожых мясцінах, дзе людзі працавітыя і талентам не абдзеленыя, у 1921 годзе. Вёска Вострава па тым часе налічвала больш за чатырыста жыхароў і ў ёй была пачатковая школа, якую Іван закончыў на выдатна і пайшоў у суседнюю Навасёлкаўскую семігодку. Тут давялося вучыцца з будучым праслаўленым партызанскім камандзірам Іванам Прохаравічам Грыбам, у атрадзе якога ён будзе ваяваць. У 1935 годзе хлопец паступіў у Віцебскае мастацкае вучылішча. Экзаменацыйная камісія прагледзела мастацкія напрацоўкі абітурыента – пейзажы з ваколцаў Вострава і Навасёлкаў, партрэты востраўскіх жнэй і аратых – і ўхваліла іх. А потым ён адточыць навыкі мастака ў майстроў жывапісу І. Арэмчыка, В. Хрусталёва, Ф. Фога. Яны заўважылі талент свайго вихаванца і парэкамендавалі хлопцу паступіць у Ленінградскую акадэмію імя І. Рэпіна. Вайна з Фінляндыйй вырвала са студэнцкіх аўдыторыяў шмат першакурснікаў. Так Іван Іванавіч быў кінуты на штурм лініі Манергейма. Цудам выжыў пад кулямі фінскіх снайпераў у 40-градусны мароз, а яго сябры амаль усе загінулі.

Іван Пешкур праславіцца і ў барацьбе з ворагам у Вялікую Айчынную вайну. Па заданні камандзіра атрада імя Чапаева Івана Грыба ён прабіваецца ў самае логавы фашыстаў, разведвае, колькі іх, чым узброеныя, і пасля на ворага абрушваецца партызанская сіла. Адночы конны разведчык Пешкур, выконваючы заданне, каля вёскі Мацкевічы натрапіў на засаду паліцаў.

І. Пешкур

Яны стралялі з кулямёта і аўтаматаў, але, на шчасце, кулі мінулі разведчыка.

Адразу пасля вызвалення роднай Беларусі Пешкур стане працаваць у Беларускай дзяржаўным тэатры оперы і балета. Яшчэ ішла вайна, а тэатр паставіў прэм'еру оперы «Алеся» ў Мінску. Разам з тэатральным мастаком С. Нікалаевым Іван Іванавіч аформіў

Эскіз дэкарацыі І. Пешкура да п'есы П. Кальдэрона «Дама-невідзімка»

дэкарацыі спектакля. Іх маляўнічасць і ідэнтэчнасць вобразаў оперы абумовілі поспех пастаноўкі. Разам з С. Нікалаевым яны створаць сцэнічнае афармленне спектакляў «Дон-Кіхот», «Чыо-Чыо-Сан», «Дзяўчына з Палесся» і іншыя. А ў 1957 годзе за спектакль «Папараць-кветка» на Усесаюзным фестывалі мастацтваў І. Пешкур атрымаў дыплом лаўрэата. У 1960 годзе вядомы ўжо творца быў прыняты ў Саюз мастакоў, яго запрашаюць многія тэатральныя калектывы, нават з Масквы, але Пешкур ідзе працаваць у Тэатр юнага гледача. За трынаццаць гадоў творчай працы ў ТЮГу ён аформіў дэкарацыі да 100 спектакляў. Яго працы вызначаюцца жывапіснай шматколернасцю, дынамікай і завершанасцю.

Сярод іх «Мальчыш-Кібальчыш» паводле Аркадзя Гайдара, «Прыгоды Бураціна» па творы А. Талстога, «Чырвоная шапачка» Я. Шварца. Усе яны пераносілі юнага гле-

дача ў свет дзяцінства. У ТЮГу Іван Іванавіч пасябраваў з земляком-артыстам Сяргеем Астапавічам Пятровічам, і гэтае сяброўства працягнуцца і далей, калі мастацтвазнаўца і артыст стане намеснікам Міністра культуры.

У 1970 годзе з ініцыятывы міністэрства культуры І. Пешкур будзе пераведзены на працу ў оперны тэатр. Тут ён з задавальненнем працаваў са сваімі сябрамі па творчасці Кісялёвым, Пацехіным, Батурыным. Дарэчы, Іван Іванавіч разам з мастаком Я. Красоўскім стварыў дыяраму «Лагер смерці ў Трасцянец» для Музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, і многія капільяне, асабліва школьнікі, бачылі яе і не здагадваліся, што гэты мастацкі твор, які хвалюе кожнага, стварыў іх зямляк. І. Пешкур быў надзіва працаздольны: паспяваў рабіць дэкарацыі для спектакляў, афармляў шмат урадавых канцэртаў, ствараў тэатральныя касцюмы. А яго касцюмы для «Песняроў» сталі своеасаблівым брэндам славутага калектыву.

Яго творчая палітра была надзвычай багатая. У 1976 годзе прайшла яго персанальная выстаўка, наведнікаў прыгожага мастацтва радавалі лірычныя пейзажы, напісаныя ў розныя гады, партрэты, акварэлі. У мастацкіх творах Пешкура аматараў мастацтва прыцягваюць смелыя дынамічныя кампазіцыі, прыгажосць і велічнасць прыроды. Душэўнасцю і цеплынёй вее ад яго партрэтаў. Ён любіў людзей, любіў родную Капільшчыну і часта наведваў родныя мясціны, якія сілвавалі яго мастацкай энергіяй.

На жаль, трагічны выпадак абраваў жыццё таленавітага вастраўца з Капільшчыны ў росквіце творчых сіл. Помняць і паважаюць майстра шматлікія прыхільнікі яго таленту. Спадзяемся, яго карціны зноў парадуюць нас на выстаўцы ў Нацыянальным мастацкім музеі Рэспублікі Беларусь.

Іван ІГНАТЧЫК,
г. Капіль

Гарадскі мікрараён

(Заканчэнне. Пачатак у № 25)

У геаграфічна-статыстычным нарысе «Город Гомель» А. Жудро, М. Сербавы і Д. Даўгялы, надрукаваным у кнізе «Записки Северо-Западного отдела Императорского Русского Географического общества» адзначаецца: «...Белица (б. заштатный город) представляет собой типичное белорусское местечко. На жёлтом сыпучем песку, по обеим сторонам шоссе, расположились рядами прямые широкие улицы, застроенные деревянными домиками. В центре местечка при шоссе красуются две деревянные церкви, но служба совершается только в одной из них, в большей. Оживляют Белицу лишь спичечная фабрика, лесопилка и городские бойни. Сухое здоровое место, большое озеро и близость соснового леса способствуют тому, что летом в Белице живет много дачников».

На пачатку 1920-х гадоў у мястэчку былі вуліцы: Шасейная, Старая, Пакроўская, Каранёўская, Белавусаўская, 10 Папярэчных, Вакзальная, Берагавая, Балотны завулак і Слабодка. На тэрыторыі раёна размясціліся запалкавая фабрыка, фанерны завод, чатыры лесопільныя заводы, хімічны завод і фабрыка цукерак. Дзейнічала 5 школ, два дзіцячыя садкі і два дзіцячыя дамы для дзяцей з Паволжа.

Цэнтральнай вуліцай раёна была Шасейная. Яе назва звязаная з тым, што праз Новую Белицу прайшла шаша Пецябург-Кіеў, а хутка і першая ў Расіі тэлеграфная лінія Пецябург-Севастопаль. Так з'явілася вуліца Севастопальская. А Шасейная стала Ленінскай, а затым – Ільіча.

Яшчэ адна падоўжная вуліца – Пакроўская, зараз вуліца Дзімітрава. Яе назва звязаная са старажытным земляробчым славянскім святам Пакровам.

Паміж падоўжнымі вуліцамі сталі з'яўляцца невялікія завулкі, якія выраслі ў Папярэчныя вуліцы. Сёння гэта вуліцы Міжнародная, Рэпіна, Герцэна, Радзішчава, Складзёва, Разіна, Ленінградская і інш.

Навабеліцкі раён горада Гомеля быў створаны ў 1940 годзе, скасаваны ў 1948-м, зноў створаны ў 1951-м. У 1950–1960-х да раёна былі далучаныя вёскі Якубоўка, Масцішча, Хутар.

Пасля Вялікай Айчыннай вайны забудова Навабеліцкага раёна вялася ў паўднёвым і паўднёва-заходнім накірунках. У 1970-я гады з'яўляецца новы мікрараён Крышталь, зусім нядаўна пачалі забудовацца мікрараёны Пруды, Хімы, Навабеліцкія азёры. Быў пабудаваны храм Аляксандра Неўскага.

З кожным днём Навабеліца робіцца ўсё прыгажэйшай. Сёння на тэрыторыі раёна працуюць 16 прадпрыемстваў дрэвапрацоўчай, хімічнай, лёгкай і харчовай прамысловасці. Сярод іх «Гомельдрэў», «Гомельшпалеры», Гомельскі мясакамбінат, Гомельскі тлушчакамбінат і Гомельскі лікёрагарэлачны завод. Прадукцыя гэтых прадпрыемстваў шырока вядомая і запатрабаваная пакупнікамі не толькі ў Рэспубліцы Беларусь, але і за яе межамі.

Ёсць у раёне і менш вядомыя, але важныя прадпрыемствы: «Гамяльчанка», завод хімічных вырабаў, завод хімічнай крэйды, Навабеліцкі камбінат хлебапрадуктаў, заводы ветэрынарных прэпаратаў і сантэхнарыхтовак, прадпрыемства «Будматэрыялы». У Навабеліцы працуе таксама ўнікальнае, адзінае ў Рэспубліцы Беларусь, прадпрыемства па апрацоўцы алмазаў, вырабе ювелірных упрыгожанняў і алмазных інструментаў – Гомельскае вытворчае аб'яднанне «Крышталь».

Ніна СЕРЫКАВА,
галоўны бібліятэкар аддзела
кразнаўства Гомельскай абласной
універсальнай бібліятэкі

Гродзеншчына – краязнаўцам

Паважаныя чытачы, а ці сочыце вы за навінкамі краязнаўчай літаратуры, што з'яўляюцца на паліцах кнігарняў або бібліятэк? Калі не, дык у вас ёсць магчымасць дзякуючы супрацоўнікам Смаргонскай цэнтральнай раённай бібліятэкі пазнаёміцца з аглядам найцікавейшых краязнаўчых выданняў па Гродзеншчыне.

Выданне А. Рыжага «Гродзеншчына. Ч.1. Гісторыя, краязнаўства, этнаграфія: па матэрыялах Памятных кніжак Гродзенскай губерні: у 2 т. Т.1» – факсімільнае

ўзнаўленне гістарычных, краязнаўчых і этнаграфічных дадатковых матэрыялаў, што выйшлі ў Памятных кніжках Гродзенскай губерні з 1860 па 1915 гг. Першы том уключае гісторыка-статыстычны нарыс горада, матэрыялы па гісторыі старажытных праваслаўных цэркваў Гродна, гістарычныя і статыстычныя звесткі пра Беласток і Слонім.

Другі том ужо адзначанага выдання ўключае ў сябе звесткі аб Гродне ў другой палове мінулага стагоддзя, матэ-

рыялы па гісторыі Каложскай царквы, нарыс гісторыі горада, складзены Я. Арлоўскім (настаўнік гродзенскай гімназіі); матэрыялы аб Белавежскай пушчы і зубрах.

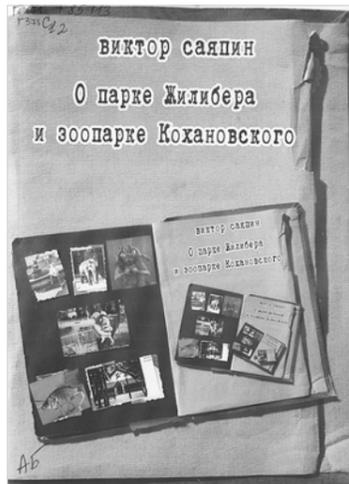
Кніга «Гродна: тэатр, кіно, цырк» В. Саяпіна распавядае пра з'яўленне, станаўленне і развіццё ў горадзе галоўных культурных складаючых грамадскага жыцця горада ў XIX–XX стст. (тэатра лялек, кінатэатра, цырка). Выданне змяшчае архіўныя, графічныя і фатаграфічныя матэрыялы па тэме, што раней не друкаваліся.

А вось у кнізе «Гісторыя гродзенскіх плошчаў» В. Саяпіна знаёміць чытачоў з гісторыяй чатырох гродзенскіх плошчаў: Савецкай, Тызен-

гаўза (Леніна), Прывакзальнай і Савецкіх прыкардоннікаў. Даецца кароткае гістарычнае апісанне кожнай з іх, але асноўная ўвага надаецца падзеям, што адбываліся ў пасляваенны дзесяцігоддзі, а таксама рэканструкцыям, якія змянілі да непазнавальнасці аблічча асобных плошчаў.

Трэцяя кніга ўжо адзначанага аўтара – «Аб парку Жэлібера і заапарку Кахановскага» – знаёміць чытача з гісторыяй найстарэйшага гродзен-

скага парку, а ў мінулым – батанічнага саду, які цяпер носіць імя свайго заснавальніка Жана-Эмануэля Жэлібера, а таксама расказвае пра найстарэйшы заапарк нашай краіны.

Варта дадаць, што ўсе кнігі пабачылі свет летась у выдавецтве «ЮрСаПрынт».

А. РАМАНОВІЧ,
галоўны бібліёграф
Слонімскай ЦБС

Калі ў галаву б'е 40...

Вось нарэшце завіталі да нас цёплыя дні, пра якія так даўно марылі. Тэмпература падымаецца вышэй і вышэй, а на берагах рэчак і азёраў можна пабачыць шмат людзей, якія ратуюцца ад спёкі. Але, адпачываючы пад промнямі сонца, не варта забывацца на асцярожнасць.

Памятайце, што ў выніку ўздзеяння прамых сонечных промняў на галаву можа наступіць сонечны ціцеплавы ўдар. Перагрэў можа адбыцца не абавязкова ў 40-градусную спёку, але і пры больш нізкіх тэмпературах, асабліва калі на чалавеку вопратка з сінтэтычных матэрыялаў.

Перагрэву спрыяе фізічная праца, асабліва ў цеснай вопратцы і пры павышанай вільготнасці паветра – пры гэтых умовах пот цяжка выпараецца, адпаведна, замаруджваецца ахаладжэнне цела. Таму, калі своечасова не спыніць фізічную працу і не перайсці ў менш спякотнае месца, можа адбыцца цеплавы ўдар: пацярпелы губляе прытомнасць, скура становіцца сухой, робяцца частымі сэрцабіццё і дыханне, пачынаюцца сутаргі, тэмпература падвышаецца да 41-го градуса.

Пры цеплавым удары ў пацярпелага можа спыніцца дыханне ці наступіць інфаркт міякарда. Будзьце падрыхтаванымі да праўдзённа штучнага дыхання ці рэанімацыйных мерапрыемстваў.

Не варта даваць нюхаць нашатырны спірт, а калі хворы прыйдзе ў прытомнасць, яму даюць шмат прахалоднага пітва.

Пры сонечным удары страціць прытомнасць можна нечаканна. Пацярпелага неабходна пакласці ў цень, даць халоднай вады, расшпіліць цесную вопратку і прыкласці мокрую кампрэсы на пахвінныя зоны. Абмахайце пацярпелага чым-небудзь, каб забяспечыць вентыляцыю. Пастарайцеся ахаладзіць цела любымі падручнымі сродкамі: мокрымі ручнікамі ці прасцінамі.

Вольга ЦЫНКЕВІЧ,
інспектар ЦРАНС
г. Мінска

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

МАЛЯВАНЫЯ ДЫВАНЫ – (заканчэнне артыкула) Кампазіцыя іх звычайна ўяўляе размешчаны ў цэнтры букет кветак у вазе, кошыку ці перавіты стужкай, акаймаваны па краях

гірляндай з кветак і лісця або скіраванымі да цэнтры букетамі, рассыпанымі па ўсім полі. Часта ў кампазіцыю ўключаліся выявы птушак – лебедзяў, буслоў, ластавак, галубоў, паваў, зязюляў, а таксама ініцыялы аўтараў ці знакачыкаў. Для паўдываноў (з аднаго палотнішча) і макатак (з палавіны палотнішча) характэрныя кампазіцыі з парай выкананых у наўна-рэалістычнай манеры ільвоў, аленяў, галубоў. У Докшыцкім р-не, дзе ўжывалі пераважна клеевыя фарбы, вырабы вызначаюцца надзвычайнай дэкаратыўнасцю і ўмоўнасцю, гучнымі лакальнымі колерамі без паўтонаў і пераходаў. Дываны суседніх раёнаў, выкананыя алейнымі фарбамі, адлюстроўваюць імкненне да

рэалізму: больш дэталёва распісаных пярэсткі кветак, лісця, абрысы жывёлаў і птушак. Спарадычна па ўсёй Беларусі сустракаліся маляваныя дываны сюжэтна-тэматычнага характару, якія ў наўна-рэалістычным стылі адлюстроўвалі сцэнкі катання на лодках, сустрэчы ці развітанні закаханых, архітэктурныя пейзажы і інш. часта ў акаймоўцы арнаментальна-раслінных узораў (творы Я. Драздовіча). Унікальная з'ява ў народным мастацтве Беларусі – сюжэтна-тэматычныя дываны А. Кішса Случчыны, росквіт творчасці якой прыпадае на 1930-я гг. Чыстымі, гучнымі фарбамі белага, зялёнага, блакітнага, малінавага колераў з падмалёўкай чорнымі лініямі па контурах адлюстраваных фігуры людзей, жывёлаў, птушак на фоне традыцыйнага ці экзатычнага пейзажа, па баках – акаймоўка з сакравітых кветкавых гірляндаў.

Паводле матываў маляваных дываноў сучасныя мастакі ствараюць узоры дэкаратыўных пано.

Маляваны дыван. Вёска Курдзекі Докшыцкага раёна

Дыван Я. Драздовіча